

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального
процесуального кодексу України щодо вдосконалення інституту
фіксування судового провадження, складу суду та проголошення судового
рішення»

1. Обґрунтування необхідності прийняття проекту Закону

1.1. Щодо змін до визначення складу суду.

Зміни до Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) в частині визначення складу суду направлено на приведення українського законодавства до європейських та світових стандартів швидкого, безперервного та об'єктивного розгляду кримінальних проваджень по суті, а також забезпечення виконання вимог статті 6 Конвенції Ради Європи про захист прав людини та основоположних свобод щодо розгляду справи упродовж розумного строку.

Забезпечення швидкого, повного та неупередженого судового розгляду також є одним із завдань кримінального провадження, передбаченого частиною першою статті 2 КПК України.

На даний час розгляд кримінальних проваджень в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк більше десяти років, переважно здійснюється колегіально у складі трьох суддів (за клопотанням обвинуваченого), що зумовлює необхідність сформувати склад суду і фактично нераціонально задіяти трьох суддів для розгляду справ даної категорії.

Так, значна кількість кримінальних проваджень розглядаються в судах першої інстанції протягом тривалого часу (двох, а то і більше років), це в основному кримінальні провадження, які розглядаються колегіально. Дані обставини склались у зв'язку із збільшенням кількості таких справ, складністю узгодження графіків судових засідань між суддями.

Не може залишитись поза увагою і необхідність раз у два місяці переглядати питання доцільності продовження тримання обвинувачених під вартою. Такі питання також розглядаються колегіально.

Враховуючи фактичну, працюючу кількість суддів у судах України, а також тимчасову непрацездатність суддів чи перебування їх у відпустках, виникають труднощі з формуванням складу суду для розгляду таких кримінальних проваджень і, як наслідок, справа передається з одного суду до іншого, завантажуючи при цьому непотрібною роботою суди апеляційних інстанцій, які в свою чергу, теж перебувають у фазі «кадрового голоду».

1.2. Щодо змін до фіксування судового провадження.

Необхідність змін в законодавстві в частині вимоги про обов'язкове повне фіксування судового засідання за допомогою саме відеозаписувальних технічних засобів виникла у зв'язку з відсутністю обґрунтованої доцільності здійснювати відеозапис всіх без винятку судових засідань під час розгляду кримінального провадження слідчим суддею, судом.

Згідно з частиною п'ятою статті 27 КПК України під час судового розгляду та у випадках, передбачених цим Кодексом, під час досудового розслідування забезпечується повне фіксування судового засідання та процесуальних дій за

допомогою звуко- та відеозаписувальних технічних засобів. Офіційним записом судового засідання є лише технічний запис, здійснений судом у порядку, передбаченому цим Кодексом.

Відповідно до абзацу першого частини четвертої статті 107 КПК України фіксування за допомогою технічних засобів кримінального провадження під час розгляду питань слідчим суддею, крім вирішення питання про проведення негласних слідчих (розшукових) дій, та в суді під час судового провадження є обов'язковим. У разі неприбуття в судові засідання всіх осіб, які беруть участь у судовому провадженні, чи в разі, якщо відповідно до положень цього Кодексу судові провадження здійснюється судом за відсутності осіб, фіксування за допомогою технічних засобів кримінального провадження в суді не здійснюється.

Відтак на даний час відповідно до зазначених вище вимог чинного законодавства слідчий суддя, суд зобов'язані забезпечити повне фіксування судового засідання та процесуальних дій за допомогою також і відеозаписувальних технічних засобів.

В той же час слід зазначити, що судові засідання в кримінальних провадженнях тривають значний період часу (від одного місяця до кількох років), оскільки є велика кількість учасників, які висловлюються і заявляють різного роду клопотання, свідків, потерпілих та обвинувачених, допити яких в більшості випадків є також тривалими. Значний час займає і безпосереднє дослідження зібраних сторонами доказів у справі, це все відбувається в судовому засіданні, яке повністю фіксується. Відеозапис здійснюється також і під час проголошення повного тексту судового рішення, яким завершується судовий розгляд.

Не може залишитись поза увагою і той факт, що частина судових засідань проводиться також в режимі відеоконференції (дистанційне судові провадження), що в свою чергу також збільшує необхідний обсяг пам'яті на комп'ютерній техніці. Крім цього, судові засідання, які відкладаються з певних причин, також підлягають повній фіксації. Відеозаписи судових засідань також архівуються, копіюються і зберігаються на цифрових носіях інформації (DVD дисках), а це через значний об'єм інформації займає дуже багато часу і потребує значних фінансових затрат.

Важливо, що в більшості випадків, а це близько 90 - 95%, сторони кримінального провадження, як під час розгляду справи, так і після її завершення не знайомляться з відеозаписами судових засідань та не клопочуть про отримання їх копій на цифрових носіях інформації.

Крім цього, відеозапис займає великі обсяги пам'яті на комп'ютерній техніці, а також потребує невиправданих витрат бюджетних коштів на придбання великої кількості цифрових носіїв інформації (DVD дисків), а також займає значний обсяг робочого часу відповідальних працівників.

1.3. Щодо змін до проголошення судового рішення.

Необхідність внесення змін до частини другої статті 376 КПК України зумовлена тим, що відповідно до статистичних даних, кількість судових рішень, які оскаржуються в апеляційному та касаційному порядку становить декілька відсотків від їх загальної кількості.

Учасників судового провадження, як правило, цікавить кінцевий результат – судові рішення за результатами розгляду кримінального провадження.

В той же час завантаження суду в частині проголошення повного тексту вироку створює додаткові перешкоди для виконання головної функції, яка покладається на суд при здійсненні судочинства, оскільки основне завдання держави – створити умови для швидкого та ефективного відновлення порушеного права особи, а не створення надзвичайно формалізованих умов, за яких громадяни тривалий час очікують на відновлення їх порушених прав.

Судові рішення об'ємні, на проголошення їх повного тексту нераціонально, неефективно витрачається дорогоцінний час не лише суду, але й усіх учасників кримінального провадження, які годинами, а то і днями заслуховують повні тексти вироків суду, які зачитуються, в тому числі, і колегіальним складом суду.

Розгляд інших кримінальних проваджень зривається, відкладається на іншу дату або ж суттєво зміщується в часі. Збільшуються і витрати на матеріально-технічне забезпечення судового процесу, повне фіксування якого, в тому числі і в частині проголошення судового рішення, - здійснюється за допомогою звуко- та відеозаписувальних технічних засобів.

Окремо слід відзначити, що пропонувані зміни в частині проголошення повного тексту вироку відповідають вимогам статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод.

Щодо сумісності запропонованих змін із статтею 6 Європейської конвенції з прав людини Конвенції (Право на справедливий суд (кримінально-процесуальний аспект) слід вказати, що незважаючи на звичай обов'язкового зачитування вироку вголос під час публічного судового засідання, інші способи публічного проголошення судового рішення теж можуть бути сумісними зі статтею 6 § 1.

В принципі, слід брати до уваги форму надання «рішенню» публічності, передбачену внутрішнім правом даної держави, з огляду на особливості конкретного провадження і на мету статті 6 у цьому питанні – дозволити громадськості контролювати судову владу задля забезпечення права на справедливий судовий розгляд. Здійснюючи таку оцінку, необхідно брати до уваги провадження в цілому (справа «Велке і Бялек проти Польщі» (*Welke and Białek v. Poland*), § 83, у якій було вирішено, що обмеження публічного проголошення повного тексту судових рішень, постановлених внаслідок закритих проваджень, не суперечило статті 6).

Таким чином, надання рішення в реєстрі суду та публікація в офіційних зібраннях може задовольнити вимогу публічного проголошення («Саттер проти Швейцарії» (*Sutter v. Switzerland*), § 34).

2. Мета проекту Закону і шляхи її досягнення

Метою проекту Закону є вдосконалення правового регулювання інституту фіксування судового провадження, складу суду та проголошення судового рішення.

Для досягнення зазначеної мети проектом Закону передбачається внесення відповідних змін до статті 31, 107 та 376 КПК України.

3. Загальна характеристика та основні положення проекту Закону Законопроектом пропонується:

- внести зміни до частини другої статті 31 КПК України, відповідно до яких передбачити, що розгляд кримінальних проваджень в суді першої інстанції щодо злочинів, за вчинення яких передбачено покарання у вигляді довічного позбавлення волі здійснюватиметься колегіально у складі трьох суддів, а за клопотанням обвинуваченого - судом присяжних у складі двох суддів та трьох присяжних. В той же час, частину третю статті 31 КПК України пропонується виключити;

- змінити абзац перший частини четвертої статті 107 КПК України, доповнивши після першого речення новим реченням, в якому зазначити, що повне фіксування судового засідання за допомогою відеозаписувальних технічних засобів здійснюється виключно у разі, якщо хоча б одна із сторін кримінального провадження заявила клопотання про таке фіксування;

- частини першу і другу статті 376 КПК України викласти у новій редакції, положеннями яких надати суду можливість обмежитися проголошенням вступної та резолютивної частини вироку, повний текст якого вручався б учасникам судового провадження невідкладно після його проголошення.

4. Фінансово-економічне обґрунтування

Прийняття та реалізація проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо вдосконалення інституту фіксування судового провадження, складу суду та проголошення судового рішення» не потребує додаткових витрат з Державного та місцевих бюджетів України.

5. Стан нормативно-правової бази у даній сфері правового регулювання

Нормативно-правове регулювання у цій сфері здійснюється відповідно до Кримінального процесуального кодексу України.

Прийняття законопроекту не потребує внесення змін до інших законодавчих актів України.

6. Прогноз соціально-економічних, правових та інших наслідків прийняття закону

Прийняття запропонованого варіанту змін до Кримінального процесуального кодексу України забезпечить швидкий та безперервний розгляд кримінальних проваджень слідчим суддею, судом в розумні строки.

Крім цього, прийняття даного Закону цілком реально дозволить розвантажити судову систему України, пришвидшити розгляд кримінальних проваджень, зменшити кількість підстав для передачі справ з одного суду до іншого, що позитивно вплине на реалізацію прав учасників судового провадження та дотримання засад кримінального провадження.

ЄАС ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ

Підписувач: ФРІС ІГОР ПАВЛОВИЧ

Сертифікат: 2B6C7DF9A3891DA1040000003A0F2D0086F14A02

Дійсний до: 02.06.2022 23:59:59

Апарат Верховної Ради України
№ 290д9/1-2021/178329 від 02.06.2021

527977